תלמוד בבלי · אחרונים · ר' יוסף ענגיל · גליוני השס · נזיקין

גליוני השס על שבועות

רבי יוסף ענגיל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

גליוני השס על שבועות

רבי יוסף ענגיל

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/גליוני-השס-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 4
דף ו: 4
דף ו: 4
דף ז: 4
דף ח: 4
דף ח: 4
דף י: 4
דף י: 5
דף יא: 5
דף יב: 6
דף יג: 6
דף יד: 7
דף יד: 7
דף טז: 7
דף יז: 8
דף יז: 8
דף יח: 9
דף יח: 9
דף כ: 9
דף כא: 9
דף כב: 10
דף כד: 10
דף כד: 12
דף כה: 12
דף כו: 12
דף כו: 12
דף כז: 13
דף כז: 13
דף כח: 14
דף כט: 14
דף כט: 16
דף ל: 16
דף ל: 17
דף לא: 17
דף לא: 18
דף לב: 18
דף לב: 20
דף לה: 20
דף לו: 21
דף לז: 21
דף לח: 21
דף לט: 21
דף מ: 22
דף מא: 22
דף מא: 23
דף מג: 23
דף מד: 24
דף מה: 24
דף מה: 24
דף מו: 24
דף מו: 24
דף מז: 25
דף מז: 25
דף מח: 25
דף מח: 25
דף מט: 26
דף מט: 26

דף ב:

הי' ר"ש אומר, נ"ב כזה במנחות צ"ב ב' שהי' ר"ש אומר ובר"ה ד' א' וכן הי' רשב"י אומר וע"ש בגליון הגרע"א ז"ל ומה שציינתי שם בגליון:

דף ו.

שאינו בקי בהן ובשמותיהן, נ"ב כל' זה חולין ס"ב א':

דף ו:

שמכבנין בו למילת, נ"ב גי' השאלתות פ' מצורע שמלבנין אותו למילת וע' רש"י כאן ד"ה מכבנין ומה שהביא מהך דתינתן כבנתי לבתי דגיטין י"ד חידוש שלא הביאו ג"כ משבת ס"ב א' מאי כולאר מכבנתא דפי' שם רש"י ג"כ נושקא"ה ע"ש וע' תוס' ב"ב קנ"ו ב' ד"ה כבינתי ומה שהביאו שם בשם הערוך כן הוא ג"כ בריי"ף שבת שם ס"ב ע"ש דפי' מכבנתא מידי דמקיף לרישא והביא שם ג"כ הך דיומא והכהנים מוקפין ועומדין כמין כוליאר וע"ש בתוס' דהביאו הך דיומא בשינוי נוסחא מן הריי"ף:

דף ז:

תוד"ה אי כ' וא"ת ונוקי כו', נ"ב ע' שו"ת לחמי תודה למהר"י באסאן ז"ל סי' י"ז:

דף ח.

לאישתרויי בקהל, נ"ב ע' גליון הריי"פ ז"ל וע' רש"י מנחות צ"א ב' ד"ה ה"מ וע' שו"ת חיים שאל סי' ק"א אות ב':

דף ח:

א"ר זירא לומר כו' עד להגן עליו מן היסורים, נ"ב ככל זה בכריתות כ"ו ב' לעניין אשם תלוי:

דף י.

א"ר יונה א"ק אלה תעשו לד' במועדיכם הוקשו כל המועדים זל"ז, נ"ב דוגמתו יבמות ח' א' דא"ר יונה כו' א"ק כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה הוקשו כל העריות זל"ז ע"ש ברש"י:

דף י:

שאני קטורת דקדושת דמים הוא, נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרצ"ז ומש"ש דכיון דאין הקטורת בא לכפר על עון לית בי' קדוה"ג צע"ג דא"כ אשם נזיר ומצורע ומנחת העומר וקנאות דג"כ אינם באים לכפר רק להכשיר ולהתיר ולברר עון וכן תודה ושלמים דג"כ אינם באים לכפרה הי' ראוי שלא יהי' בהם ג"כ קדוה"ג וזה מופרך מכולי' הש"ס וכן מש"ש דכיון דבא מתרומת הלשכה ראוי שיהי' בו קדוה"ג מפאת זה ג"כ צ"ע דמעות תרומת הלשכה ניתנים גם לדברים דלא שייך בהו קדושה כלל כמבקרי מומין ודכותייהו הנחשבים בכתובות ק"ו א' וב' וע' רש"י לקמן ט"ו ב' ד"ה בשחיטת כבשים הוא דמיקדשי דכ' אעפ"י שבאים מתרומת הלשכה קדושת דמים היא זו כו' וכן הוא במקומות אין מספר וע"ש ברדב"ז עוד חידוש דאע"ג דקטורת צריך כלי אפשר שאין הכלי מעכב עש"ה ואולם הטעם האחרון שנתן שם דמתוך שקדושת הקטורת דקה ופנימית יותר מכל הקרבנות שהרי לא הי' קרב בהזבח הפנימי רק הוא לכן אדרבה לא היתי' קדושה קדוה"ג עד שעת מצותה דהיא הקטרתה דאין ראוי להשהות קדושה פנימיית כזאת ומה גם זמן ארוך כזה שהי' נעשה משנה לשנה וע"כ אין ראוי שיתקדש רק בעשות מצותו מיד לא שיושהה בקדושתו עש"ה הוא טעם מסתבר מאוד:

שם תוד"ה מותר כ' ומיהו הא דתני' כו' ובפיטום הקטורת הכתוב במחזורים כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקס"ט:

דף יא:

דלא שכיחי, נ"ב פי' דכיון דלא שכיח לא אסקו ב"ד אדעתיהו להתנות עליו ע' תוס', ד"ה אי הכי וד"ה ר' שמעון וע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' צ"ה אריכות בעניין זה אי מידי דלא שכיח לא מסיק אינישׁ אדעתי' להתנות עליו ע"ש ויכוח בזה עם חכם אחד וחידוש שלא הביאו כלל מכאן וע' כתובות ב' ב' וע' ב"מ צ"ד ב' מה לשבירה ומתה שכן אונסא דסליק אדעתא כו' ע"ש ברש"י וע' רשב"ם ב"ב פ"ב א' ד"ה אלא לפי שאין דרך דכיון דלא שכיח להוציא גזע לא אסקי' לוקח אדעתי' לקנותו ע"ש וע"ע דוגמא ברשב"ם שם קכ"ח ב' ד"ה ובנכסים של עכשיו דכ' דלא מסיק אינישׁ אדעתי' דשלב"ל שיהי' בכלל ההקנאה ואפי' למ"ד אדם מקנה כו' ע"ש וע"כ כוונתו אפי' בעביד דאתו דבלא עביד דאתו הא לכ"ע אין אדם מקנה כו' והיינו דאף דעביד דאתו מ"מ כיון דלא בא לעולם לא אסקי' אדעתי':

שם מצא אחרת נאה הימנה תפדה, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת ח"צ סי' מ"ה וע"ע כהך דכאן בתוס' ב"מ נ"ה א' ד"ה נדמיי' דכ' וי"ל כגון שלקח אבנים כדי לשוקען בבנין ונמלך

עליהן לפדותן כו' ובחידושי הר"ן שם ד"ה מה סוף הקדש בשם התוס' ואשכחן סוף הקדש בר פדיון כגון עצים ואבנים המיוחדים לבדק הבית שאם מצא נאים מהם פודם כו' ע"ש וצע"ק דא"כ אמאי מחשבינן לי' סוף הקדש הא ראוי שיוחשבו עומדין לפדות מפאת זה דאם מצא נאים מהם פודם וכהך דפרה דחשיב לה ר"ש עומדת לפדות מפאת דאם מצא נאה הימנה מצוה לפדותה וחשיב לה לפרה אוכל כו' מש"ה ע' מנחות ק"א ב': **שם** שאני פרה הואיל ודמי' יקרין, נ"ב כל' זה שבת נ"ב א' והוזכר עוד בכורות כ"ה א' וע"ע ע"ז כ"ג ב' אלא בפרה דדמי' יקרין:

דף יב:

קרבנות ציבור סכין מושכתן למה שהן, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת הלכות קטנות סי' ס"ז:

דף יג.

בעומד במרדו ורבי היא, נ"ב ראיתי קושי' בס' שו"ת יד אלעזר סי' ג' בשם הים התלמוד בב"ק א' אהא דאמר שם אי ר"מ אפי טבח בשבת כו' והקשה דמאי קושי' דילמא טבח בשבת היינו טעמא דפטור משום דנעשה מומר בשחיטה ושחיטת מומר נבילה ולאו טביחה היא ומשא"כ בטבח ביוה"כ ס"ל כרבי דכאן דיוה"כ מכפר אפי' על המזיד ואין נעשה מומר כמו דאמרי' כאן דלא מיקרי רשע לעניין קרא דזבח רשעים תועבה ובעהמ"ח שו"ת יד אלעזר תי' דביוה"כ נמי כיון דאמרי' לקמן דחנקתי' אומצא ומית כו' דלא הוי שהות לכפורי לי' א"כ הא חזינן דרק רגע היוה"כ שאחר העבירה מכפר א"כ הא שפיר גם ביוה"כ נעשה מומר בשעה ששוחט כיון דהכפרה באה רק אח"כ עכ"ד והם נכונים וס' ים התלמוד איננו בידי ולדידי בלא"ה לק"מ דרק לעניין זבח רשעים תועבה דאין קרבן רשע מתקבל כלפי מעלה מהני מאי דמכפר יוה"כ דכיון דנתכפר חטאו כלפי מעלה ע"י יוה"כ שפיר קרבנו מתקבל אח"כ דאינו עוד רשע כלפי מעלה כיון דנתכפר חטאו ומשא"כ לעניין מומר לפסול הזביחה דלא כתי' רשע בקרא וממעט כל מי שאינו מצווה על הזביחה כגון עכו"ם או מי שאינו מקיים הזביחה כגון ישראל מומר לכה"ת וע' נדרים ל"א א' דשובתי שבת כו' משמע מצווין ועושין וממעט עכו"ם אפי' שובת כיון דאינו מצווה וכותי אע"ג דמצווה כיון דאינו עושה ע"ש וע"כ עכ"פ המחלל יוה"כ במזיד ונעשה מומר לכה"ת מה בכך דחטאו מכופר כלפי מעלה מ"מ איהו מיהת כיון דע"כ אייריינן היכא דלאו מפאת הכפרה הוא דעביד דאז הי' נחשב שוגג וגם ממלקות הי' פטור וגם י"ל להיפוך דלא הי' אז יוה"כ מכפר דאומר אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר וע"כ

דאיירינן בעביד מפאת זדון לגמרי א"כ שפיר נעשה מומר לכה"ת ולאו גברא דמקיים מצות זביחה הוא ושפיר לא קרינן בי' וזבחת ועוד בלא"ה קושי' מעיקרא ליתא דאי איתא דהא דלא תני שבת היינו משום דנעשה מומר בשחיטה א"כ מאי כללא כייל תנא דטבח ביוה"כ חייב הא משכחת גם ביוה"כ דליפטר בטבח בליל יוה"כ דהלילה אינה מכפרת וכדאמרי' כאן והשוחט בלילה הרי שחיטתו כשיר' וא"כ אומרו טבח ביוה"כ הרי כולל גם לילה דהיא ג"כ זמן טביחה ובלילה שפיר ראוי ועוד נ' דע"כ התנא לא לבד אתי לאשמעי' שאין המלקות פוטר דא"כ ה"ל למיתני טבח ביו"ט לעכו"ם או לכלבים למ"ד דלוקה דאהדרי' לאיסורא קמא או בטובח לצורך חול למאן דלית לי' הואיל וע"כ דלאפוקי מדר' נחוניא בן הקנה אתי לומר דאין הכרת פוטר וכמשנה כתובות כ"ט א' אעפ"י שהן בהכרת כו' ופשוט דכוונת התנא גם כאן לאשמעי' דאין הכרת פוטר וא"כ ע"כ דלא ס"ל כרבי דיוה"כ מכפר גם אמזיד דא"כ הא אין מחויב כרת דהא כיפר עלי' יוה"כ ומאי אשמעי' וכ"ז פשוט:

שם דאלת"ה כרת דיוה"כ לרבי לית לי', נ"ב בס' דרוש הצל"ח הנדפס מחדש דרוש ט"ז הקשה הא משכחת כרת דיומי' באומר אחטא ויוה"כ מכפר דאז אין יוה"כ מכפר אפי' לרבי כדאיתא ביומא פ"ז א' וע' בדברינו מעלה:

דף יד.

ומאי אם נפשך לומר., נ"ב לקמן ל' א' וש"נ:

שם שאין מוסיפין כו' עד אין חייב עלי', נ"ב מגילת תענית פ"ו בשינוי:

שם תוד"ה כולן כ' תימה ולוים במה יתכפרו, נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות סי' קל"ה וכוונתו צ"ל דכהנים צריכין כפרה משום אהרן וע' דוגמת דבריו ממש בס' בנין אריאל עה"ת ריש פ' שמיני:

דף יד:

וכגון דנגע בכעדשה ולא ידע כעדשה אי מטמא אי לא מטמא, נ"ב כזה נקט ג"כ ביצה י"ט א' כגון דאיטמי בפחות מכעדשה ואתא לקמי' דרבנן לשיולי בפחות מכדעשה איטמי או לא:

דף טז.

אבא שאול אומר שני ביצעין כו' עד מפני שתורפה כו', נ"ב מגילת תענית פ"ו בשינוי:

דף יז.

אמר רבא כו' ואפי' כל היום כולו בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו כו' עד התם בדלא שהה, נ"ב כזה בחולין ל"ב א':

שם תוד"ה תלה כ' אית ספרים דגרס כו'., נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרצ"א מחשיב זה לספק אם אויר עזרה נתקדש מפאת גירסא הנ"ל ע"ש:

שם תוד"ה או כ' משום דהוי לשאב"מ, נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות סי' ל"ו שאלה מי שהלביש את חבירו כלאים ולא הפשיטו מיבעיא אם לוקה ואם יש חילוק בין עומד למהלך כו' עש"ה ומ"ש לחלק בין עומד למהלך אינו מובן כלל דאטו לא תלך בכלאים כתי' הא רק לא תלבש ולא יעלה כתי' ומה עניין לחלק בין עומד למהלך ואולם גם בשבת קי"ח ב' אביך במאי זהיר טפי א"ל בציצית יומא חד הוי קסליק בדרגא איפסיק לי' חוטא דציצית ולא נחית אתא כמה דלא רמיי' משמע דההליכה בבגד שאין בו ציצית אית בי' איסור טפי מכשעומד בו במקום אחד והרי גם שם לא הוזכר הליכה במקרא ומצוותו רק הלבישה כמו בכלאים שנאסרה הלבישה וצ"ע וע' מה שהבאתי בשבת שם בגליון כזה גם משו"ת הרא"ש וע' עוד שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קל"ד:

שם כ' כיון דתחלת הלבישה ע"י מעשה, נ"ב היכא דהתחלת המעשה בהיתר האריכו האחרונים אי חשיב לשאב"מ וע' יפה מראה בירושלמי סוכה פ' החליל סי' ה' דישיבה במצרים מיחשיב לשאב"מ לפי שבשעת הכניסה מותר הוא ובהשתקעו שם אין בו מעשה ובחידושי הארכתי:

דף יז:

דכתי' והבא אל הבית דרך ביאה כו', נ"ב דוגמתו מנחות ל"ד א' ת"ל ביתך מאי תלמודא אמר רבה דרך ביאתך כו' והיינו דדריש תיבת ביתך כמו ביאתך בתוספת א' וע' בית האוצר ערך אחד אין נחשב חסרון כלל מ"ח וכיון דכתי' ביאתך ממילא בעי' דרך ביאה דביאה הכוונה רק בדרך ביאה:

שם תוד"ה ואין אוכלין כ' אפי' יש נקב כו'' נ"ב ע' מה שהגיה בדיבור תוס' זה ובדיבור שאחריו בס' ראשית בכורים ד"נ ע"א עש"ה דהגהתו נראה לכאורה:

שם תוד"ה ואין שוחטין כ' דאכילה בעזרה לא שייכא בקק"ל, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קל"ה ד"ה ונס לא הסריח בשר הקודש עש"ה בסה"ד:

דף יח.

א"**ל** ר' אדא בר מתנה לרבא כו' א"ל רבינא לר' אדא כו' א"ל רבא ציית מאי דקאמר רבך, נ"ב כזה זבחים ק' ב':

שם וטובי' נ"ב פירש"י אשריו וכזה בסנהדרין צ"ט ב' ע"ש ברש"י ד"ה טובי' לדזכי וכן בסנהדרין ז' א' ע"ש ברש"י ד"ה טובי' דשמע ואדיש:

דף יח:

שקל קלא פתק בי', נ"ב ע' מסורת הש"ס וע"ע כזה בע"ז י"ח ב' שקל קלא שדא בהו וכזה עוד בב"מ ל' שקל קלא ושדא בהו ותיבת קלא דפירושו גוש עפר הוא עוד בתענית ד' א' לפרצידא דתותי קלא הייינו גרעין שתחת העפר:

שם כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים, נ"ב כזה נדה ע' ב' מה יעשה אדם ויהיו לו בנים כרים כו' ישא אשה ההוגנת לו ויקדש עצמו בשעת תשמיש:

שם ר"א סבר בעי' עד דידע אי בשרץ כו' אי בנבילה כו' ור"ע סבר לא בעי' כו' דכיון דידע דאיטמא בעולם לא צריך אי בשרץ כו' אי בנבילי' כו' נ"ב דוגמא לזה בנגעים פ"ה מ"ד ב' שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואינו יודע באיזה. מהם פשה בין באיש אחד בין בב' אנשים טהור רע"א באיש אחד טמא ובפיה"מ להרמב"ם דת"ק ס"ל דכיון דכתי' וטימא אותו בעי' שידע באיזה בהרת מטמאהו ור"ע ס"ל דכיון דסוף סוף טמא הוא באחד משניהם לא בעי' שידע איזהו:

דף כ.

אסרי' דאיסר כו' הוציאו בלשון נדר. נדר הוציאו בלשון שבועה שבועה, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' צ"ד כ' דהמקבל על עצמו בשמתא שלא לעשות דבר פלוני נ' שדינו כדין איסר הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה ואפשר נמי דבכל עניין יהבינן לי' חומר נדר לחול ע"ד מצוה וחומר שבועה לחול על דבר שאין בו ממש כו' עש"ה:

דף כא.

אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל, נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שפ"ז וסי' תמ"ה:

שם חוץ מנשבע כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל י"א אות ד' מש"ש דאשבועת שוא לוקה רק למ"ד עקימת שפתיו הוי מעשה עש"ה וצ"ע:

דף כב:

דכיון דכזית איסורא דאוריתא הוא כי קא מישתבע אהיתירא קמישתבע, נ"ב פי' דעל האיסור לא הי' צריך לישבע דבלא"ה אסור בו וכזה בנדרים פ"ד א' שאני התם דמוכחא מלתא דעל היתירא קאסרה נפשה ע"ש וע' שו"ת חכם צבי סי' מ"א ד"ה וראיתי לריב"ש כו' משש"ש וקשיא לי דוודאי לא הי' כוונתו על אותן הנשים שאינן ראויות ליליד כיון שזולת שבועתו נמי אסור בהן מדברי תורה כו' וע' דוגמא בטוח"מ סי' רנ"ג בההוא דאמר נכסי לטובי' ואתו תרי טובי' דאמרי' דת"ח וקרוב קרוב קודם וז"ל וי"א דהאי קרוב מיירי שאינו ראוי ליורשו כו' ולא נהירא דאדרבא כשהוא ראוי ליורשו איכא הוכחה טפי שלא הי' בדעתו עליו שלא הי' צריך לצוות עליו דבלא"ה ראוי ליורשו עכ"ל:

שם כיון דאמר שלא אוכל, נ"ב ע' מהרי"ק שורש קס"ה דלפי דבריו שם נ' דלא הי' בגירסתו ד' תיבות אלו "כיון דאמר שלא אוכל" דאל"כ אין שום הבנה לדבריו כלל דהא איבעי' זו היא שפיר כאיבעיא ראשונה דרבא בשבועה שלא אוכל עפר דגם שם בהך דדעתי' אכזית לא אמר רק טעמא כיון דאמר שלא אוכל וצ"ע:

שם תוד"ה איבעית כ' ותימא כיון דאיכא סברא ל"ל קרא, נ"ב ע' שאלתות פ' ויקרא דהביא גמ' דכאן וכ' אח"ז בזה"ל ומאחר דקרא סברא ל"ל מהו דתימא אע"ג דמדאורייתא שתי' בכלל אכילה בנדרים הלך אחר לשין בני אדם ולא קרו אינשי הכי קמ"ל דקרו עכ"ל וצע"ק דא"כ תיקשי איפכא דל"ל לאתויי קרא אחרי שהמקרא לא מעלה ולא מוריד דבנדרים הלך אחר ל' בני אדם ודע דקושית התוס' כאן בדיבור הקדום דמה עניין. טעימה אצל אכילה הנה נוסחת השאלתות שם באמת איב"ע סברא דכד בעי איניש למימר. לחברי' ניכול ונישתי א"ל תא ניזול ניכול ואזלין ואכלין ושתין עכ"ל:

דף כד.

תוד"ה אלא הן כ' שבועה שלא אוכל מצה כו', נ"ב ע' שו"ת חיים שאל סי' ג' וסי' ד' וע' ריפ"ק סוף פסחים דנ' כוונתו דילפי' דשבועה חלה בכולל לבטל את המצוה מנזירות דחיילא גם על יין מצוה לפי שכוללת יין רשות וכ"ה במרדכי בפרקין רמז תשנ"ו דהא דשבועה חלה בביטול מצוה בכולל מהך דלאסור יין מנוה כו' ילפי' לי' ע"ש ואלא דבפ"ק דנזיר אמר דנזירות דחלה על יין מצוה היינו אנשבע שבועה שאשתה וא"כ הוא מצוה הבדוי' מלב ואין ראי' מזה שתחול בכולל על מצוה עצמותית ולכן הביא הרי"ף שם הך דלאסור יין מצוה כו' מן הספרי דבספרי מפרשי' לי' אשתיית יין של מעשר שני עש"ה בספרי וזה מצוה עצמותית ודו"ק וע' שו"ת הרא"ש כלל ח' אות ט"ז וכלל מ"ג אות י"ג

דהנשבע לפרוע לחבירו בז' בניסן ואירע אז ז' בניסן בשבת ולא ידע הנשבע שיחול בשבת חלה השבועה ולא חשיב נשבע לבטל את המצוה כיון שהי' שוגג ולא הי' כוונתו לעבור על המצוה והביא ראי' מירושלמי דכאן עש"ה וצ"ע עניין הראי' אם לא שהי' ז"ל מפרש כוונת הירושלמי דנשבע שלא לאכול מצה סתם היינו דשכח בשעת השבועה מליל פסח אשר בשנה שיש חיוב אז לאכול מצה וע"כ השבועה חלה ועדיין גם גוף הדבר צ"ע דאדרבה אין לשבועה לחול דה"ל שבועה בטעות ועכ"פ קרינן בי' האדם בשבועה פרט לאנוס והך דנדרים ס"ו א' פותחין בשבתות ובימים טובים אינו עניין לכאן וע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' ק' ד"ה ויש לדקדק שהרי זה בשעה שנשבע לא הי' יודע שיש איסור בדבר כו', ע"ש דכ' ג"כ כזה דכשאין יודע שהשבועה הוא לביטול מצוה חלה השבועה עש"ה כל הדיבור וע"ע שו"ת הרא"ש כלל י"א אות ד' דמשמע שם דמה שאדם מחויב לעשות לחבירו גם שבועה בכולל אין חל לבטלו דאל"כ הרי היתי' שם השבועה שלא לגלות לא לשותף ולא לאדם אחר וא"כ ראוי שיחול בכולל כיון דחל באדם אחר עש"ה וע' שו"ת הריב"ש סי' קנ"ט דנשבע שלא לייבם ושלא לחלוץ אין לומר דיחול בכולל כיון דבכל אחד בפ"ע הרשות בידו דא"ל כאן כן דייבום וחליצה היבם מחויב אל היבמה וה"ל הרעת אחרים וכנודע שלא לפרוע חובו ע"ש ונ' ג"כ כוונתו כנ"ל דכל כה"ג גם בכולל אין חל אולם גוף דבריו שכ' דייבום וחליצה הוא חיוב היבם ליבמה צ"ע דנ' דהוא רק מצוה בינו לבין המקום כשאר מצוות ותדע שהרי אפי' היבמה מוחלת ג"כ מצותו עליו ואם באנו לומר דהוא חיוב אל הזולת יותר י"ל לכאורה דהחיוב לאחיו המת להקים לו שם וה"ל מפאת זה הרעת אחרים ולדברי הריב"ש הנ"ל ה"ה הנשבע שלא לתת צדקה ג"כ לא תחול השבועה אפי' בכולל כיון דצדקה חיוב אל הזולת אולם בצדקה בלא"ה י"ל כן דהוי כשאר חוב וכנודר שלא לפרוע חובו עפ"י פי"א מה' נחלות כ' דהממון משועבד לזה ע"ש והנה לריב"ש הנ"ל דמצוה שהוא אל הזולת ה"ל כחיוב של חוב א"כ גם נדר אין חל עליו וכדמדמי לי' ז"ל לנודר שלא לפרוע חובו עש"ה בריב"ש ואולם יוקשה ע"ז מנדרים ל"ג ב' דנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר משום דמהני פרוטה דר' יוסף ע"ש ואע"ג דהשבת אבידה מצוה מ"מ הנדר חל לבטלו מפאת דנדרים חלין על דבר מצוה כמבואר בריטב"א שם על הרי"ף ע"ש ואי איתא הא מצות השבת אבידה דהוא אל הזולת ה"ל כחוב ואין ראוי שיחול עליו גם נדר אולם שם גוף הנדר רק שלא ליהנות מנכסי חבירו לא על המצוה וזה ק' גם על הריטב"א שם דל"ל לטעמא דנדרים חלים ע"ד מצוה תיפוק לי' דה"ל כמו כולל ועוד עדיף מיני' כיון דאין הנדר על גוף המצוה כנ"ל וע"ע נימוקי יוסף נדרים דף ו' מדפי הרי"ף דלהפקיע שיעבוד חבירו אין נדר חל אפי'

בכולל ע"ש וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"א סי' ק' שם סד"ה הששי דלא אשכחן דין כולל דכ' דנשבע שלא לייבם כו', לא חשיב הרעת אחרים עש"ה:

דף כד:

וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאינים וענבים כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' ק' ד"ה האחד דלא אשכחן כו' מש"ש דהא לא נקט דין זה בתאינים ותאינים בנשבע שלא יאכל תאינים שישתיירו באחרונה וחזר ונשבע שלא יאכל כלן דמגו דחיילה שבועה שני' על הראשונות חיילא על המשתיירות היינו משום דכיון דאין הכולל מבורר דאין מבורר איזה הראשונות ואיזה שישתיירו לא אמרי' כולל בכה"ג עש"ה:

דף כה.

מושבע ועומד מה"ס הוא, נ"ב מה דק' דהא אינו מושבע לתת לפלוני דייקא דיכול ליתן הצדקה לעני אחר ע' שו"ת מהראנ"ח סי' נ"ג וע"ע מ"ש בכאן בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' קס"ג ודבריו צ"ע דלעבור לפני התיבה א"א שיעבור אלא אחד ומשא"כ כאן נהי דאפשר לאחר לתת הצדקה מ"מ הרי האחר מחויב וגם הוא וכל עניי העיר מחויבין בני העיר לפרנסם בשותפות ולתת כל אחד כפי חלקו וגם מנ"ל דאיירי כאן בעני שנפל ליד גבאי דילמא איירי בעני שלא נפל עדיין ליד גבאי וצ"ע:

דף כו.

ר"ע ששימש את נחום איש גם זו, נ"ב חגיגה י"ב א':

שם א"ל אידך ואנא בשיקרא אישתבעי א"ל לבך אנסך, נ"ב ע' ירושלמי ברכות פרק ו' על המשנה הסבו אחד מברך לכולם ריב"ל אמר בשבועה הכן היא מתני' כו' תני ר' חייא כו' וצ"ל ג"כ דלר' חייא ריב"ל לאו בשיקרא אישתבעי חלילה דלבי' אנסי':

שם והושיט ידו לסל ליטול פת שעורין ועלתה בידו של חיטין, נ"ב כל' זה ובהיפוך חגיגה כ' א':

דף כו:

אלא מצטער כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרצ"ד וצ"ע דכאן הטעם משום דאינו שב מידיעתו והוא פטור רק לגבי קרבן וא"כ בנידון דידי' שם הא לא שייך זה ע"ש וע' תוס' כאן ד"ה מצטער והיוצא מדבריהם דהרוצה שישכח ויאכל לא חשיב מזיד רק בשוגג

והפטור רק משום דאינו שב מידיעתו ויש לדון מזה לתשובת משפטים ישרים סי' ל"ב עש"ה:

שם תוד"ה גמר כ' הא דלא מיתסר אלא בפת חיטין, נ"ב ע' שו"ת חות יאיר סי' ט"ו וע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' קס"ג דיש סוברין לומר דבכל פת אסור ולא מיסתבר טעמייהו כלל וע"ש שכ' ג"כ לעניין מי שנשבע שלא להתפלל והית' כוונתו שלא לעבור לפני התיבה דאין נאסר רק בהעברה לפני התיבה כהך דכאן דהי' בלבו פת חטים ואמר פת סתם דאין נאסר רק בפת חיטין ע"ש:

דף כז.

נשבע לבטל את המצוה, נ"ב יל"ע בנשבע שלא ליטול לולב עד אחר חצות היום וכדומה מהו מי אמרי' כיון דמצי ליקח אחר חצות אין זה ביטול א"ד כיון דמיד בעמוד השחר נתחייב וזריזין מקדימין גם זה חשוב ביטול ולא חיילא שבועה ועמ"ש על הגליון ברכות כ"ב א' אהך דבטלוהו לטבילותא מתוס' שבת וגמ' זבחים דביטול לגמרי משמע ואולם בתוס' מגילה ג' א' מבטלין כ' דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבודה והם מניחין אותה בשביל הקריאה מש"ה קרי לי' ביטול ע"ש ושוב ראיתי בשו"ת חכם צבי סי' מ"א ד"ה וראיתי להרב הגדול מהור"ר יוסף טראני ביו"ד סי' מ"ז כו' ע"ש שנדבר שם מזה אי חיילא שבועה על ביטול מצוה לזמן עש"ה ואין המהרי"ט לפני כעת ונזכרתי דהדבר מבואר בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' צ"א ע"ש שנשאל בנשבע שלא לישא אשה עד זמן ידוע אי חשיב נשבע לבטל את המצוה וכ' תשובה שבועה היא חלה שאין זה נשבע לבטל כו' דאפשר לקיים זה וזה ולא זו בלבד שאין זמנה בהול אלא אפי' במצוה שזמנה בהול כמילה ביום הח' אם נשבע שלא ימול בבוקר עד ארבע וחמש שעות או שנשבע שלא יאכל מצה בשעה ראשונה של לילה מקיים שבועתו ומשתהא עד זמן שנשבע כו' עכ"ל וא"כ סברת הרשב"א דלא כתוס' מגילה הנ"ל דביטול לזמן קרוי ביטול דאל"כ הא הוא בכלל המשנה נשבע לבטל כו' וכמובן:

שם ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא כו' להרע לאחרים כו' שאין הרשות בידו. נ"ב נזיר ס"ב ב':

דף כז:

תוד"ה אם כ' דאין לך אדם כו', נ"ב לכאורה בלא זה הי' סברא לומר דכיון דאמר שלא אוכלנה ע"כ אם הנשאר אין בו שיעור אכילה לא חשוב שיור ודו"ק אולם בירושלמי

יומא פ"ב ה"א מבואר לעניין תרומת הדשן דכתי' והרים את הדשן אשר תאכל וגו' אין והרים אלא בששייר אשר תאכל אין אכילה פחותה מכזית ומבואר שם דאם שייר פחות מכזית נמי יצא עש"ה:

דף כח.

אפי' אכלה כולה נשאל עלי', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קנ"ה וע' שו"ת חות יאיר סי' קכ"ט וע' שו"ת הרשב"א המיוחסות סי' רנ"ט ומש"ש אמנם אעפ"י שעבר על השבועה יש לו לישאל עלי' כדאמרי' נשבע על הככר אפי' אכלה כולה נשבע עלי' להתירה ואם האריכו אחר עבור הזמן חייב עכ"ל כוונתו דעל שבועת הזמן דכבר עבר עלי' בעבור הזמן נשאל עלי' להפטר מן העונש אף שכבר עבר ושבועת גוף הפרעון הנשארת אף שאין לה זמן מעתה מ"מ אם רואין הב"ד המתארך הזמן ואינו פורע כופין אותו לפרוע ולקיים שבועתו בגוף הדבר בנשבע לעשות דבר בזמן פלוני אי הוי כב' שבועות אף שעבר הזמן מחויב עדיין לקיים גוף השבועה ע' שו"ת הרא"ש כלל ח' אות ו' וע"ע שו"ת הרשב"א ח"ג סי' שכ"ח וע' שו"ת מהר"ם פדוואה סי' אריכות ומ"ש בשו"ת הרשב"א שם ח"ג סי' שכ"ח דהנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלוני ופטרו המלוה היינו שהרחיב לו זמן הפרעון מ"מ אין זה מוציאו מידי חיוב שבועתו וכ"כ עוד שם בביאור יותר בסי' ש"י יש לדון מסברא דנ' דהשבועה היתי' רק בשביל שחייב לפרוע וע"ז זירז עצמו לקיים חיובו בשבועה אבל כל שהמלוה פוטרו ואין חייב לפרוע כלל מן הדין גם שבועה אין כאן דאומדנא דמוכח דלא נשבע רק על מה שמחויב וגם מש"ש הרשב"א בסי' ש"י דאין נפטר מן השבועה זולת אם המלוה פוטרו לגמרי ואומר הריני כאלו התקבלתי ע"ש יל"ע ג"כ דגם במרחיב לו הזמן י"ל דיש לדונו כאומר הריני כאילו התקבלתי והחזרתיו לך בהלואה שנית וע"ע רזה בהגהות מרדכי בפרקין רמז תשפ"ג:

שם שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו כו', נ"ב ע' שו"ת מהרי"ט סי' י"ט:

דף כט.

נשבע לבטל כו', שלא לעשות סוכה, נ"ב ע' שו"ת הרא"ש שם כלל ח' אות ב' שכ' דנשבע שלא לשלם חוב אם קדמה שבועה לחוב חלה אבל קדם חוב לשבועה לא חלה דה"ל נשבע לבטל את המצוה דמושבע ועומד מהר סיני הוא כו' עש"ה וצ"ע דאפי' קדמה שבועה לחוב נמי הא קדמה שבועת הר סיני לשבועה זו וגם לא הוי רשות דומי' דלהרע והרי השבועה שבבוא החוב לא ישלם ובבואו הרי מצווה לשלם ודע דלפי דבריו ז"ל

יוכרח דמצוות זמניות יש החיוב מאז דאל"כ שלא לעשות סוכה נמי בנשבע קודם סוכות תחול השבועה כמובן ובלקח טוב הארכתי בזה והנה מדברי הרא"ש ראי' ברורה לפשוט ספק זה וע"ע בשו"ת הרא"ש בכלל ח' הנ"ל באות ח' בו דכ' לעניין מי שנשא אשה שאינה ראוי' ליליד ונשבע שלא ישא אחרת עלי' דאין להתיר לו מפאת מצות פ"ו וז"ל ומה שרוצה לישא אחרת כדי לקיים פ"ו לא יעבור על שבועתו החמור שנזדעזע כל העולם כולו ע"ז במאמר לא ינקה בשביל מצות פ"ו עכ"ל ודבריו צ"ע דהא ה"ל נשבע לבטל את המצוה ואין השבועה חלה כלל ואם כוונתו דהשבועה חלה מפאת דאפשר לגרש הראשונה ולישא אח"כ אחרת אלי' דנהי דחלה ה"א דמצות פ"ו תדחה איסור השבועה וע"ז כ' דאיסור שבועה חמור וא"א להדחות דגם זה צ"ע דא"כ ת"ל בלא"ה דהו"ל אפשר לקיים שניהם ע"י גירושין ולעניין נשבע לבטל מצוה דרבנן בקו"ע ע' שו"ת הרא"ש כלל י"א אות ג' דחל אולם שם כלל ח' אות ט"ז משמע דאינו חל וכן דעת שו"ת הר"ן סי' ל"ח וסי' ע"ג וע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' קס"ג דהנשבע לבטל מצוה שאינה מחויבת לו דווקא מ"מ כיון שכעושאה הוי מצוה, ואחד מבנ"י מוכרח לעשותה לכן חשובה מצוה מחויבת לכל ואין שבועה חלה לבטלה עש"ה ועמ"ש בגליון נזיר ד' א':

שם והשני' שבועת שוא, נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' רל"ו שנסתפק אם נשאל על שבועה ראשונה דמעתה שני' חלה עליו למפרע אם נתקן בזה איסור דשבועת שוא למפרע ומיפטר ע"ש וכבר קדמו בזה בשו"ת מהראנ"ח סי' ס"ב ע"ש דכ' בוודאי דנפטר מידי עבירת שבועת שוא למפרע והביא כן גם משו"ת הרשב"א ע"ש וע"ע במהראנ"ח שם סי' נ"ט עש"ה כל התשובה ומצאתי בשו"ת רדב"ז ח"א סי' קע"ח כ' בפשיטות מסברא להיפוך דאין נתקן איסור שבועת שוא למפרע ע"י השאלה עש"ה וע"ע שו"ת הרא"ש כלל ח' אות ב' דדעתו ג"כ דכששואל נתקנת השבועת שוא למפרע ולכון יכולה המלקות דשבועת שוא להיותה פתח להתרת הראשונה עש"ה אולם מש"ש דאין זה נולד צ"ע דהרי כל השבועה השני' הוא נולד וגם מש"ש ומוטב שיעבור על שבועת ביטוי בשוא"ת כו' צ"ע דמשמע מלשונו דאילו הי' עושה כפי השבועה השני' אזי לא הי' עובר בשני' רק בראשונה וצ"ע דהרי כבר יצתה השבועה מפיו לשוא כדאמרי' בגמ' כאן וע"ע ריטב"א נדרים דף חי"ת ע"א מדפי הרי"ף וע"ע מ"ש בגוף המשנה דכאן בשו"ת מהר"ם פדוואה סי' ע"ד וע"ש שכ' לעניין בחור שנשבע לאמו שלא ישא אשה בלתי רשותה ואח"כ תקע כפו לקחת נערה אחת בלתי רשות אמו וכ' דאין הת"כ חל כיון דהוא נגד השבועה וכ' בזה דלסברת ר"י דת"כ קיל משבועה נכון לומר שמאחר שאין הת"כ חל אין על הבחור שום עונש ואינו דומה לנשבע לשוא שענשו שהזכיר השם לשוא ואולי אף לדברי ר"ת

דת"כ חמור משבועה דמ"מ ת"כ אינה כ"א כריתות בריה ולא הזכרת שם ואם לא יחול אין כאן ברית ועל מה יענש כי לא הפר בריתו כי מאיליו מופר הוא [אחר שלא הי' לו חלות כלל] עכ"ל ונ' דעתו דאיסור שבועת שוא הוא רק בנשבע בשם ויש לדון בזה הרבה ואכ"מ:

שם ודילמא האי גברא ציפרא רבה חזא ואסיק לי' שמא גמלא נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' ק"ג:

דף כט:

אלא כי היכי דלא תיהוי כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג:

שם כל העונה אמן כו' דכתי' ואמרה האשה אמן אמן, נ"ב ע' שו"ת הרשב"א המיוחסות סי' ר"פ ומה שהוצרכו ישראל לענות אמן בהר גריזים לאו דווקא כי אפי' לא ענו אמן הי' העניין מקובל שהרי ציבור הי' אלא הם מעצמם ענו אמן להראות שקיבלו התורה בסבר פנים יפות כו' וכן בעניין סוטה הית' עונה אמן אמן כדי שלא יוציאו לעז על מי המרים אבל שלא מן הדין עכ"ל וע' ר"ן נדרים ד"ב ע"א ד"ה ושבועות כשבועות:

שם תוד"ה כי כ' וי"ל דדעת הקהל כך הוא כו', נ"ב ע' שו"ת רד"ך בית י"ד:

דף ל.

מנה"מ, נ"ב ק"ק למאי דאמרי' בסנהדרין נ"ז ב' מיד איש ולא מיד אשה וברש"י וברמ"ה שם דאשה פסולה בין לעדות ובין לדון א"כ מאי פריך כאן מנה"מ הרי עוד מהיותם בני נח היו נשים פסולות להעיד ואדרבה להכשיר צריך ראי' מקרא שנשתנה דין זה משניתנה תורה:

שם מאי אם נפשך לומר, נ"ב כל' זה יומא ע"ד ב', קידושין ע"ז א', חולין ע"ח ב', לעיל י"ד א', ב"ק פ"ג ב':

שם מצוה לבעלי דינין שיעמדו, נ"ב יל"ע אם יש כמה נתבעים לפני ב"ד ועושים אחד שליח לטעון עבורם אם די שיעמוד הטוען לבד א"ד כיון דהם הם הנידונים והם לפני ב"ד בשעת הדין צריכים לעמוד ומסברא נ' דא"צ לעמוד דכיון דעשו שליח לטעון וע"כ כמו שאילו היו אז במקום. אחר היו מותרין בישיבה כך מותרים הם גם כשהם לפני ב"ד אז דמה יחייבם היותם לפני ב"ד יותר מאילו לא היו כיון דגם עתה לא הם הם הטוענים רק שלוחם כמו שאילו לא היו שם ומצאתי בס' תניא רבתי ה' ר"ה סי' ע"ה וז"ל והחבר ר' בנימין כו' כ' דמסתברא שצריך התוקע לתקוע בעמידה כיון שהיום יום דין ותקיעת

שופר היא מלמדת סנגוריא עלינו כו' לכך ראוי המליץ לעמוד לפני הדיין דהא קיי"ל בעלי דינין בעמידה וא"ת א"כ יעמדו גם הציבור בעמידה שהרי הן בעלי דינין הנידונין לפני הדיין כו' י"ל לפי שהתוקע הוא שליח ציבור והוא במקום כל הציבור הוא תוקע בעמידה ומאחר ששלוחם הוא שלוחו של אדם כמותו לפיכך אין צריכין לעמוד עכ"ל ז"ל ויש לדון מדבריו לענייננו וכמובן:

שם תוד"ה שאם כ' דלא כר"י, נ"ב ע' שו"ת אמונת שמואל סי' י"ט:

דף ל:

לא ליקדום צורבא מרבנן., נ"ב ע' שו"ת מהרי"ו סי' קי"ט:

שם עשה דכבוד תורה עדיף,, נ"ב ע' כזה בחידושי הר"ן ב"מ דל"ב ד"ה ר"י הגלילי בטעינה כרבנן ס"ל כו' דכ' וא"ת כיון דצער בע"ח דאוריתא בזקן ואינו לפי כבודו למה אינו פורק משום צער בע"ח כ' הרמב"ן ז"ל דעשה דכבוד תורה עדיף וע' שו"ת חיים שאל סי' פ"ח אות ג' וע"ע שם ח"ב סי' כ"ד:

שם וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן כו', נ"ב ע' שו"ת חות יאיר סי' ט"ו ד"ה האמנם בחלוקה ב':

שם מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ק"ז אות ו' ד"ה עוד שאלוהו הרבה שאלות כו' וד"ה שאחריו וכן מצינו בגמרא כו' וד"ה שאחריו כל זה סברתי כו':

שם תוד"ה והאמר כ' או שמא כו',. נ"ב ע' אתוון דאוריתא כלל ח' וע' ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד לא מר אלא כסות אשת חבר בחיי חבר וע"ע שו"ת מהראנ"ח סי' נ' וע' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קל"ה:

דף לא.

מניין לנושה כו' שלא יאמר אכפרנו בביי"ד כו' ת"ל מדבר שקר תרחק, נ"ב בשו"ת חות יאיר סי' קל"ו כ' וז"ל והנה פשוט מזה גופי' ומכל השנויים שם (בסוגי' דכאן) שאינם רק הרחקות יתירות ולא מצד הדין והאיסור. עכ"ל ולא ידעתי מנ"ל ולכאורה הפשיטות להיפוך דכוונת הש"ס לאיסור גמור מעשה דמדבר שקר תרחק וע' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' פ"א דנ' דאית בי' ג"כ משום שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וע"ש כל התשובה וע' שו"ת הרדב"ז, ח"א סי' ה' שאסור לאפטרופוס לטעון דבר שנראה לו שהוא שקר משום מדבר שקר תרחק עש"ה:

דף לא:

השביע עליהם כו' חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורים נ"ב וברש"י ואפי' כפרו חוץ לב"ד כו', ע' שו"ת עבודת הגרשוני סי' נ' תוך התשובה וז"ל שמה שאמרינן שם כו' השביע עליהם חוץ לב"ד שיכולין לחזור ולהעיד בב"ד חידוש הוא כו' דהא הרמב"ם כ' בה' שבועות וז"ל כל מקום שאמרו פטור משבועת עדות אבל חייב בשבועת ביטוי כו' אבל המחויב בשבועת העדות אעפ"י שהוא נשבע על שקר ואעפ"י שהוא מזיד אינו חייב משום שבועת ביטוי אלא משום שבועת העדות בלבד כו' שנא' לאחת מהנה עכ"ל משמע להדיא כו' שפטור העד מן המלקות כיון שהוא חייב בקרבן משום שבועת העדות וכתי' לאחת מהנה הא אם אינו חייב קרבן משום שבועת עדות כגון שהביע עליהם חוץ לב"ד ובפני ב"ד הודו והעידו חייב מלקות כו' וקשה אם כן הוא שהוא חייב מלקות משום שבועת ביטוי במזיד חוץ לב"ד איך נקבל ממנו עדות (אח"כ בב"ד) ארבעים בכתפי' וכשר בתמי' אלא על כרחנו לומר חידוש הוא כו' עכ"ל עש"ה וצ"ע מנא לן הא דנאמנין במה שמודים בפני ב"ד דילמא אין נאמנים באמת שהרי לא נאמר כן כלל שנאמנים רק שפטורים מקרבן שבועה ומזה הרי שפיר פטורים דנהי דאין נאמנים בהודאתם כשאר עדים מ"מ סוף סוף הא ג"כ לא כפרו ואין כאן כפיר' מאתם בב"ד שיתחייבו עלי' ועל כפיר' שכפרו חוץ לב"ד ג"כ הא אין מתחייבים קרבן וא"כ הא שפיר פטורים מקרבן וצריך אני לעיין בזה במפרשים כאן וכמדומה שנדבר מזה בס' בית אברהם כאן להגאון מטשעכענאווי ז"ל ואין הפנאי עמדי כעת לעיין:

דף לב.

עד אחד כי אתא לשבועה הוא דקא אתא, נ"ב סנהדרין ל' א' וע' ב"ק מ"א ב' תוד"ה מודה דדבריהם ג"כ לפי הסברא דלשבועה אתי דאי לממונא קאתי ורק שבידו לפטור עצמו מממון ע"י השבועה א"כ עכ"פ כ"ז שאין נשבע הרי העד מחייבו ממון ושפיר אין לו להחשב מרשיע עצמו ודו"ק וע"ע ב"ק קי"ג ב' האי בר ישראל דידע סהדותא לעכו"ם אישראל חברי' ואזל ואסהיד לי' בדיני דעכו"ם משמתינן לי' דאינהו מסקי ממונא אפומא דחד ומשמע ג"כ דאין בא לממון רק שהנתבע יכול לפטור עצמו בשבועה א"כ כ"ז שאין נשבע הרי עדות העד טובה לממון וא"כ אמאי משמתינן לי' הרי לא הפסידו כלום דהא חייב באמת דהא העד נאמן כ"ז שאין נשבע להיפוך וגם בדיני ישראל הא הי' נאמן וא"כ הא הי' ראוי שלא יתחייב העד שמתא רק עד שישבע הישראל שהעיד עליו להכחיש את העד ואח"כ הוא דיתחייב שמתא וע"כ דע"א מיד אין בא לממון רק לחייב שבועה

וע"כ אם מעיד בדיני עכו"ם שמוציאין ממון שפיר הוא מפסיד בעלמא לממון ישראל למוסרו ביד עכו"ם ושפיר חייב שמתא מיד ודו"ק היטב מאוד כי עמוק וע"ע לקמן מ"ח א' דיליף דשביעית משמטת שבועה מדכתי' וזה דבר השמטה אפי' דיבור משמטת וע' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' ר"ח דקאי גם אשבועת עד אחד וה"הא דהואיל ואין כאן ממון דשבועה הוא שנתחייב לו ולא ממון לכן אין נשמט דשמטה רק ממון הוא דקמשמט ומש"ה איצטריך קרא ע"ש ומבואר ג"כ דע"א לשבועה הוא דקא אתי דאי לממונא א"כ הרי ממון ממש יש לו אצלו כ"ז שלא נשבע ומאי ה"א דלא ישמט וגם מדוע נקרא רק דיבור ועש"ה בתשובת הרשב"א דמפורש שם כן והנה לפי הסברא הי' מקום לכאורה לומר דיש חילוק בזה בין סתם לע"א המוחזק לב"ד נאמן כבי תרי דבמוחזק לב"ד נאמן כו' הי' ראוי באמת להוציא ממון על ידו כי היכא דמותר לשנוא על ידו דדמי נמי לעון ולחטאת וכמו שהקשתי בגליון קידושין ס"ו א' עש"ה אלא די"ל דממון שאני דכיון דע"א בעלמא מחייב שבועה א"כ עצם עדותו מלבד נאמנותו היתיר' לב"ד הרי מחייבת שבועה וע"כ שפיר נשבע הנתבע מכח זה ואחרי שנשבע טוב סרה נאמנות העד מפאת קים לי בגווי' דלא מצינו דקים לי בגווי' יועיל גם נגד שבועת הבע"ד דנחזיק ע"י קים לי' בגווי' דאדם אחד לומר שזה נשבע לשקר דבהך דשנאה דפרק בתרא דפסחים שם הרי אין שם שבועה להיפוך וע"כ שפיר נפטר הנתבע אחרי שנשבע ולפי"ז דמהימן לב"ד כבי תרי הנה הוא בא לממון אלא שהנתבע נפטר ע"י השבועה ומשא"כ דעלמא דאינו קם לעון ולחטאת רק לשבועה א"כ מיד לא בא לחייב ממון רק לחייב ממון רק לחייב שבועה לחוד ודו"ק היטב ויש לחדש בזה הרבה ואכ"מ וע"ע שו"ת הרא"ש כלל ח' אות ג' דמחויב שבועה וא"י לישבע דמשלם חיובו הוא מיד ממון ולכן אין התובע יכול לומר השבע כדי לגלגל עליו שבועה ממקום אחר ע"ש ונ' דזה ג"כ תלוי בספק אם כל חיובו שבועה מחויב באמת ממון אלא דנתנה לו תורה זכות לפטור עצמו בשבועה וא"כ באינו יכול לישבע חיובו שפיר ממון ומשא"כ אם החיוב רק שבועה רק באינו נשבע מתחייב עי"ז ממין א"כ גם באינו יכול לישבע סוף סוף החיוב העצמיי הוא שבועה ושפיר יכול התובע לומר השבע כדי לגלגל וראיית הרא"ש שם מקרא דשבועת ד' תהי' בין שניהם וגו' אינה מובנת דאדרבה משם משמע דהחיוב העצמיי הוא שבועה דהא ה"ק קרא שבועת ד' תהי' בין שניהם ואם אינו יכול לישבע ישלם וזה הדין דבא"י לישבע ישלם לא ינהיג בין היורשין וא"כ עכ"פ החיוב העצמיי הוא שבועה הנזכרת בהדיא ובראשונה ודו"ק וע"ע רשב"א קידושין ס"ו א' ד"ה אין דבר שבערוה פחות משנים דמוכח ג"כ דעד המחייב שבועה ואינו יכול לישבע דמשלם אין חיוב התשלומין מכח העד רק מכח עצמו

דמשאי"ל משלם עש"ה ותבין וע"ע שו"ת הרשב"א ח"ג סי' מ"ט אי אמרי' דהוחזק כפרן ע"י עש"ה ונ' דזה תלוי ג"כ בהנ"ל אם הע"א נאמן לגמרי על הממון כ"ז שאין נשבע או רק לשבועה הוא דנאמן ודו"ק היטב:

שם דהוא גורם דגורם, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתמ"ד:

דף לב:

מי יימר דמשתבעת, נ"ב ע' ש"ע או"ח סי' קנ"ו וע' ספר חסידים סי' תי"ח וסי' תשפ"ח וע' תמורה ג' ב' אימר אפי' שבועת אמת ובחידושי הראיתי לדעת דדעת הזוהר כדעת הרמב"ם דבשמו תשבע הוא מצוה ואכ"מ להאריך:

שם דא"ל לדידה, נ"ב ע' שו"ת צמח צדק סי' קכ"ג:

שם וחזר אחד מהן והודה בתכ"ד כו', נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תס"ב מש"ש ואף כי עד אחד חזר בו ואמר ששקר ענה באחיו וע"י פיתוי נתרצה להעיד שקר אין נאמן להעיד אחר כדי דיבור דכיון שהגיד שיב אינו חוזר ומגיד ועוד בנדון זה אף בתכ"ד אינו יכול לפסול את עצמו ופלגינן דיבורא נאמן מן העדות ומה שאמר שפיתוהו לכך אינו נאמן כדאמר פ"ב דכתובות י"ח ב' ופ"ק דסנהדרין ט' א' עכ"ל וצריך ביאור דהא כל החוזר תכ"ד משוי נפשי' רשיעא שהרי ממילא ששקר העיד תחלה וצ"ל דכל חזרה סתם תכ"ד שמשנה סיפור המעשה לבד לכן כיון דכדיבור דמי הוי כהעיד ב' העדיות כאחת ממש ואין כאן משוי נפשי' רשיעא רק שאומר בבת אחת דברים הסותרים זא"ז ומשא"כ כשעדות החזרה הוא שפיתו אותו ונתפתה להעיד שקר זה שפיר חשוב משוי נפשי' רשיעא ועדיין צ"ע:

דף לה.

ת"ל והוא עד והרי לא ייחד עדיו, נ"ב מוכח דלולי והוא עד הי' נחשב כמדבר לכל אחד ואחד ומשביע עדיו אעפ"י שלא דיבר אליהם בפרט ומכאן ראי' לדברי ס' הפרדס לרש"י בליקוטים שבסוף הספר (ד"ס דפוס ווארשא) דהנשבע שלא לדבר עם חבירו אסור ליתן שלום בחבורה שהוא בתוכה אא"כ אומר שלום עליכם רבותי חוץ מפלוני, ע"ש ויש לדחות [וע"ש עוד דלכתוב לחבירו מכתב בכתב שרי ע"ש ויש ללמוד משם מיהת דבל' בני אדם אין כתיבה בכלל דיבור] וע"ע דוגמא להך דכאן ת"ל והוא עד והרי לא ייחד עדיו בסנהדרין ע"ט א' רש"א עד שיאמר לפלוני אני. מתכוון וברש"י וכי אמר לחד מינייהו לא ייחד אותו ע"ש דבלא ייחד אותו לא קרינן בי' וארב לו וה"נ לא קרינן בי' והוא עד:

דף לו.

לאו שבועה הן שבועה, נ"ב ע' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' י"ז בשם הריב"א דמלת אמת הוא ג"כ שבועה וע' סנהדרין צ"ד ב' אחרי הדברים והאמת כו' אחרי שקפץ הקב"ה ונשבע כו' וי"ל הכוונה. כנ"ל דאמר תיבת אמת וזהו השבועה וע"ש ברש"י וע"ע רדב"ז שם סי' ר"כ דשמו של הקב"ה אמת ועש"ה וע' שבת י' ב' דשם גופי' לא איקרי נאמן:

שם והוא דאמר לאו לאו תרי זימני, נ"ב ע' תוספתא שבת פרק ח' האומר לאו לאו ה"ז מדרכי האמורי כו' ע"ש:

שם וחבירו דכתי' לא תקלל חרש. נ"ב לכאורה גם בחבירו הוי מצי למימר מקרא דרק השמר וגו' כבמקלל עצמו דעניין לאו דרק השמר דהקללה מזקת לעצמו ועובר מש"ה ארק השמר לך ושמור נפשך וא"כ גם מקלל חבירו לפי המבואר ברש"י סנהדרין מ"ט א' ד"ה תהא לוטא ולא לטה שסוף קללת חנם לשוב אל המקלל א"כ הא במקלל לחבירו נמי אית בי' משום רק השמר לך ושמור נפשך כיון שהקללה חוזרת אליו ואולי הגמ' נקטה לאו דלא תקלל חרש משום קללה שאינה קללת חנם כגון שחבירו הריע לו באמת ומקללו עבור ההרעה דקללה כזאת אינה חוזרת ואין בה רק משום לא תקלל חרש ולפי"ז עכ"פ יש חידוש דין דמקלל חבירו קללת חנם עובר בב' לאוין משום לא תקלל חרש ומשום רק וגו' ובאתי רק להעיר:

שם א"ל כנה, נ"ב ע' שאילת יעב"ץ סי' פ"א:

דף לז.

תוד"ה מתניתין כ' ליתי ממתני' דשבועת הדיינין כו', נ"ב ע' שו"ת חיים שאל ח"ב סי' ו':

דף לח:

צריך לאתפושי חפצא כו', נ"ב ע' שו"ת משפטים ישרים סי' ס"ו ומש"ש ותדע כו' דהגע עצמך כו' הנה למ"ש התוס' כאן ד"ה האי כו', א"נ כיון דעדיין לא נצטוו יותר כו' אין ראייתו ראי' כלל:

דף לט.

וכאן נאמר לא ינקה, נ"ב בשו"ת הריב"ש סי' קע"א בשם הגאונים והרשב"א שהעובר על החרמים והשבועות הוא בכלל לא ינקה והיינו כעובד ע"ג דכתי' בה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם עכ"ל:

שם אם הוא חטא משפחתו מה חטאת לומר לך כו', נ"ב ע"ע רש"י סנהדרין נ' ב' ד"ה הא מה אני מקיים את אבי' דכ' א"נ אית לי' ליכתוב היא מחללת ולא ליכתוב את אבי' וניהוי משמע אפי' משפחתה ואבי' יותר מכולם וע' מה שתמהתי ע"ז שם נ"ב א' בגליון ועכ"פ מבואר דפשיטא לרש"י דגם המשפחה מתחללת ע"י זנות דבת כהן והיינו משום דיש להם חלק מה בחטא שלה וע"ע סנהדרין שם פ"ב ב' בן סלוא על שהסליא עונות של משפחתו ומיהו שם פ"ב א' מבואר דשבט שמעון הלכו אליו ואמרו הן דנין כו' והי' בידו למונעם ולהפרישם מן האיסור כי היו נשמעים לו שהי' נשיא השבט ולא לבד שלא עשה כן רק עוד הורה היתר בדבר ועשה מעשה ולכן נחשב שהוא הסליא עליהם העון שלהם ול' משפחתו דשם הכוונה על כל שבט שמעון דהם משפחתו ומצינו עוד בכ"ד עניין בושת ופגם משפחה ומשמע דיש למשפחה חלק בחטא וע"ע סוכה נ"ו ב' ומשום אבוה ואימי' קנסינן לכולי' משמורה אמר אביי אוי לרשע ואוי לשכינו כו' ומיהו משפחה דהוא קורבה הוא עניין אחר משכן וע"ע רש"י ב"מ נ"ט ב' ד"ה מאן דאית לי' זקיפא בדיותקי' כו' וכמו שלמשפחה חלק בחטא כך מדה טובה מרובה להם חלק בזכות ע' סנהדרין קי"א א' ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה:

דף מ:

ומשביעין אותו שבועת היסת, נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות סי' י"ג מסופק לומר דאי לא טען לא טענינן לי' ולעניין אי שייך שבועת היסת שלא על תביעת ממון ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' רל"א וסי' רפ"ו וסי' תת"מ וסי' תתקכ"ב וע"ע שם סי' שפ"ד וע"ע שו"ת מהר"י ברונא סי' קצ"א עש"ה:

דף מא.

מאי איכא בין שבועה דאוריתא לשבועה דרבנן, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב סי' קנ"א ולכאורה בשבועה דרבנן כיון דמה"ת כבר נפטר ואין עליו דין עוד א"כ מה שהב"ד משביעין אותו מקיימין בזה רק מצות דין דרבנן ומשא"כ החייב מה"ת הם מקיימים בו מצות דין מה"ת בהשביעם אותו וא"כ ה"ל כמי שיש לפניו לעשות ב' מצוות אחת דאורייתא ואחת דרבנן דוודאי יש לו להקדים לקיים הדאוריתא וא"כ ה"נ מפאת מצות הב"ד לעשות דין יש להם להשביע תחלה את המחויב מה"ת ואולם לגמ' ברכות ו' א' דדינא נמי היינו תורה בטל טעם הנ"ל דלעניין ת"ת פשוט דהלומד דיני נר חנוכה דהיא מצוה דרבנן מקיים מצות ת"ת בשוה מה"ת כלומר דיני שבת וכדומה:

שם אלא לא מיזדקקינן לי' לדיני', נ"ב ע' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' פ"ה:
שם רש"י ד"ה נקטי' לכובסי' כו' כל דבר התלוי במחובר קרי לי' כובסא כדאמר אזיל גרמא ומחיא לכובסא ואתר תמרי באלו הן הגוזלין עכ"ל, נ"ב וכזה עוד מקמי הכי בשבת ס"ז א' כמאן תלינן כובסי בדיקלא כו':
שם תוד"ה ולמר כ' וכן בתשובת רבינו גרשון כו' נ"ב ע' גוף תשובת ר"ג בארוכה בשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' רס"ד וע"ש ראי' בשם רבינו ברוך ממגנ"ץ דתלמודא סובר דבדאוריתא לא מפכינן שבועה מדפריך לקמן מ"ג ב' ותיפוק לי' דשבועה גבי מלוה היא וקשה דלמא אצטריך טעמא דשמא יוציא הלה את הפקדון לשלא יוכל להפך אלא לאו ש"מ דסוגי' דתלמודא סובר דאין מהפכין בדאוריתא דשם איירי בשבועת מודה במקצת ועש"ה בכל התשובה:

דף מא:

כל האומר כו' נ"ב ע' מה שדימה לזה בשו"ת מהר"ם פאדווה סי ל"ב וע"ע שו"ת הרא"ש כלל א' אות ח' בסופו עש"ה וע"ע שם כלל ק"ז אות ו' ד"ה ועתה אני צריך לברר:
שם כל מלתא דלא רמי כו', נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת הרא"ש כלל נ"ט אות א' ויש לחלק בין בע"ד לעד דעדות מסורה לזריזים פסחים י"ב ב' ואולם לפירש"י שם רק בעדות ד"נ אמרי' הכי ע"ש ושוב ראיתי בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' א' ד"ה עוד ראיתי שהתיר אשה זו ספק ג"כ שחילק בזה בין בע"ד לעדים וע"ש דלא ברירא לי' מילתא כ"כ וע"ע שו"ת הריב"ש סי' מ"ז וע' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רי"א דהביא בשם פיר"ח דפי' דהכוונה כאן על העדים דכיון דלא רמיא עלייהו לאו אדעתיהו ודילמא שכחו ועש"ה מש"ש בזה ליישב דלא תיקשי מהך דכתובות כ' ב' דמשמע דאפי' לא רמיא עליהו מ"מ דכירי מילתא עד שתין שנין עש"ה וע' תבואות שור סי' י"ח סקכ"ט עש"ה:

דף מג.

מי שהפקדון אצלו כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ח' אות י"ב וע' ליקוטי דינים שבסוף המהרי"ל דדיקדק מכאן מדקרי תנא למשכון פקדון דהנודר שלא לקבל פקדונות אסור להלוות ישראל על משכון עכ"ל ומ"ש ישראל צע"ק דלכאורה גם לעכו"ם אסור לו להלוות ולקבל ממנו פקדונות:

דף מד:

ושכנגדו חשוד כו', נ"ב היכא שאין מוחזק אצלינו בחשוד רק שהתובע אמר שהוא חשוד אז נפטר הנתבע מכל וכל כיון דממון אינו חייב ושבועה נמי אין לחייבו אחרי שהודה התובע שהוא חשוד, שו"ת הר"י מגא"ש סי' קנ"ז וע"ע שם סי' פ"ב עש"ה:

דף מה.

לא שיאמר לו כתוב על פנקסי כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ק"ג אות ב':

דף מה:

תוד"ה אי כ' אע"ג דאין שייך כאן אא"ב כו', נ"ב שו"ת רדב"ז ח"ד סי' אלף קל"ו:

דף מו.

עביד איניש דגזים ולא עביד, נ"ב ע' אריכות במהרי"ק שירש קפ"ה וע' שו"ת חות יאיר סי' ס"ה ועמ"ש על הגליון קידושין א' וע' נימוקי מהרמ"מ שבסוף שו"ת מהרי"ו דס"ד דפוס קאפוסט ד"ה דין אדם שמגזם כו' וע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' קכ"ב וע' שו"ת מים עמוקים להמזרחי ז"ל סי' א' ד"ה תשובה נ"ל לענ"ד דהא לא צריכא דמילתא דפשיטא הוא כו' עש"ה וע' מרדכי פ' הגוזל בתרא רמז קפ"ח וע' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' ק"ג וסי' שס"ז וע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קפ"ז:

דף מו:

ודילמא אחר עביד לי', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב סי' קי"ג:
שם אבל שבועת ביטוי כו', נ"ב ע' רש"י ותוס' וע' שו"ת הרא"ש כלל י' אות ב' עש"ה ולדעת רש"י כאן לכאורה הי' צריך לישבע דאין לומר הרי כבר נשבע ואם תחוש לו למשקר גם עתה ישבע לשקר דז"א דשבועה הראשונה הרי היתי' שבועת ביטוי ויוכל להיות שרצה לעבור עלי' אח"כ ועכ"ז עתה שיצטרך לישבע שפטרתו וזהו שבועה דלשעבר שבועה כזאת לא ישבע לשקר ואך יש לדון שם עוד מטעם אחר דאין להשביעו אם יצא כבר בטענה שהאשה פטרתו שהרי כשנחייבהו שבועה עתה אפי' יודה ויאמר שלא פטרתו ג"כ אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע לומר שעבר כבר על השבועה וא"כ אין תועלת במה שנחייבהו שבועה ויש לדבר הרבה בזה ואכ"מ:

דף מז.

וכל המחויב כו', נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות סי' י"ב כ' דבחידושיו האריך להוכיח דמשאיל"מ הוא רק דרבנן ע"ש:

דף מז:

שניהן נשבעין ונוטלין כו', נ"ב אע"ג דפועליו טובא הוו מ"מ אמר שניהן משום דכל הפועלים דינם בחד דאין צריכים לישבע כולם רק אחד מהם נשבע עבור כולם, ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתנ"ט בסוף התשובה

דף מח.

ממאן אילימא מלוה כו', נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' קמ"ג עש"ה:
שם יפה כח הבן מכח האב, נ"ב כעין זה ביבמות ס"ט ב' נמצא כחו של בן גדול משל אב:

דף מח:

הבו דלא לוסיף עלה, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת מהר"ם פאדווה סי' כ"ב וע' שו"ת הרא"ש כלל נ"ד אות א' וע' שו"ת הר"ן סי' ל"א אות ה' וע' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' ק"ס וע"ע שו"ת הרא"ש כלל פ"ו אות י"ד דהך דהבו דלא לוסיף דכאן היינו דלגבי להוסיף קיי"ל דהלכתא דלא כרב ושמואל עש"ה וע"ע שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתקע"ד מש"ש בשם ר"ת דלא שייך מעמד שלשתן בעכו"ם דכיון דהלכתא בלא טעמא הוא הבו דלא לוסיף עלה ע"ש וכ"ה בשו"ת מהר"י ברונא סי' ק"ס בשם המרדכי ע"ש וכזה בשו"ת שבות יעקב סי' קי"א וע"ע שו"ת הריב"ש סי' קס"ט וע"ע שם סי' ק"ח וע"ע ש"ך חו"מ סי' שנ"ו סק"ו וע"ע שו"ת תה"ד ח"ב סי' רס"ז מש"ש ובחילוק כל דהו אמרי' הבו דלא לוסיף עלה ע"ש וע"ע שו"ת מהר"י ברונא סי' ר"א וע' ריטב"א קידושין ו' ב' סד"ה היכי דמי אונו כו' וע' שו"ת מהר"ם לובלין סי' צ"ט וע' מגן אברהם סי' רנ"ז ס"ק ב' וע' שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' ז' וע"ע שם סי' קכ"ז עש"ה ועוד שם סי' קע"ז עש"ה:
שם וקרע לא קרעי' לי' דההוא דיינא כו',, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת מהר"י ברונא סי' רס"א:
שם אלא בטענת שמא, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' של"ה וע' שו"ת הרא"ש כלל ו' אות י"ג וכלל ח' אות י"ז ושו"ת מהר"י מברונא סי' רכ"ג וע' שו"ת הריב"ש סי' מ"ב

ושו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ק"מ וסי' ר"כ וע' שו"ת חוט השני סי' ס"א ד"ה ואקשת עד סוף התשובה וע"ע שם סי' פ"ה:

דף מט.

דא"ק וזה דבר השמטה ואפי' דיבור משמטת, נ"ב ע' שביעית פ"י מ"ח ע"ש במפרשים וע' שו"ת רדב"ז ח"ד סי' אלף רפ"ה:
שם אמר, נ"ב צ"ל אמן:

דף מט:

שנא' או נפש כי תשבע כו' מעצמו כו'., נ"ב כזה מנחות ס"ג א' וכי תקריב כשתרצה לעשות דבר רשות: